

Det kongelige Kulturdepartement

postmottak@kud.dep.no

Høringsuttalelse til NOU 2019:19 Jenterom, gutterom og mulighetsrom. Likestillingsutfordringer blant barn og unge

Ref. 19/5404

Det vises til departementets høringsnotat og -brev av 29. november 2019.

Reforms syn på utkastet:

Reform vil berømme UnglDag-utvalget med et grundig arbeid for å sette fokus på likestillingsutfordringer barn og unge møter i dag. Vi støtter utvalgets anbefalinger, også når det gjelder forslaget om å iverksette et 10-årig kompetanseløft med medvirkning av landets fire likestillingssentre. Her understrekes behovet for en reell fullfinansiering. I vårt høringssvar påpeker Reform også enkelte mangler i utvalgets arbeid, først og fremst knyttet til gutters særlige utfordringer.

Reform – ressursenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en privat og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten.

Vi vil med dette kommentere utredningen med utgangspunkt i våre erfaringer med gutter og menns likestillingsutfordringer.

Overordnet kommentar

UnglDag-utvalget har utredet likestillingsutfordringer barn og unge møter i oppvekstmiljøet. Utvalget gir også anbefalinger og foreslår tiltak for å bryte ned kjønnsstereotyper, og for å åpne opp mulighetsrommet for barn og unge. Vi mener forslagene vil kunne bidra til bedre kjønnsbalanse, særlig innenfor utdanning og arbeidsliv.

Utvalget har foretatt en bred og omfattende utredning, og har satt fokus på en stor del av barn og unges likestillingsutfordringer. Reform vil berømme utvalget, ikke minst for å ha fanget opp en rekke elementer av ulikhet og ulikestilling som ofte rammer gutter og menn. Vi vil spesielt trekke fram at utvalget på en fin måte har synliggjort behovet for å øke gutter og unge menns interesse for tradisjonelt

kvinnedominerte utdanninger og fag, herunder barnehagelærerutdanningen. Det samme gjelder kjønnsdelte yrkesfag.

Nasjonal satsing for at flere menn skal velge helse, omsorg og pedagogiske fag i høyere utdanning

Reform støtter utvalgets forslag om særskilte tiltak rettet mot gutters utdanningsvalg generelt. Som Likestillingssenteret har pekt på i sitt høringssvar, vil også Reform vise til at det er iverksatt mange tiltak for å rekruttere flere jenter og kvinner inn i mannsdominerte studieretninger og utdanninger. Dette har hatt effekt, og medført at kvinner over tid i stor grad har inntatt flere høyere utdanninger som tidligere var sterkt mannsdominerte. I enkelte av disse utdanningene er kvinner i realiteten blitt det dominerende kjønn, en utvikling i retning ulikestilling som for øvrig med fordel kunne vært problematisert.

Tilsvarende satsinger har i liten grad vært igangsatt for å rekruttere flere menn inn i fortsatt sterkt kvinnedominerte yrker, som lærere, barnehagelærere eller sykepleiere. Det trengs langt mer kunnskap, forsøk, erfaring og forskning om hva som skal til for å få menn til å velge fag innen helse, omsorg og pedagogikk.

Vi finner det her nødvendig å vise til Universitets- og høyskolelovutvalget (Kunnskapsdepartementet), som overleverte sin NOU i februar i år. Utvalget foreslår blant annet å avskaffe tiltaket med tilleggspoeng til det underrepresenterte kjønn i høyere utdanning. Vi mener forslaget er særdeles uheldig, og at det bør avvises. Forskning viser at kjønns-poeng ser ut til å være det eneste tiltaket som har fungert over tid for blant annet å rekruttere menn til sykepleierutdanningen. Å fjerne kjønns-poeng vil uten tvil påvirke barn og unges mulighetsrom når det gjelder høyere utdanning.

Utdanningssektorens betydning

Reform er enig med Likestillingssenteret, som i sitt høringssvar gir utvalget rett i vurderingen av at utdanningssektoren representerer den vesentlige arenaen for å sette inn tiltak for å rette opp i likestillingsutfordringene utvalget har utredet. Barnehager og skoler er de arenaene utenfor hjemmet der barn og unge tilbringer mest tid i oppveksten. Det er også her så godt som alle barn og unge oppholder seg, og derved vil kunne dra nytte av tiltak.

Vi mener også at et aktivt likestillingsarbeid i barnehage og skole vil kunne ha positive ringvirkninger på de andre arenaene der barn og unge tilbringer tid – som i idretten og i kultur- og andre fritidsaktiviteter.

Likestillingssekretariat for barnehage- og skolesektoren

Utvalget foreslår et 10-årig kompetanseløft blant ansatte i barnehage og i grunnskolen. Del 1 av kompetanseløftet anbefales koordinert av det foreslåtte likestillingssekretariatet i Utdanningsdirektoratet, og utført av likestillingssentrene (Likestillingssenteret på Hamar, KUN i Steigen/Steinkjer, Senter for likestilling i Kristiansand og Reform – ressurs-senter for menn i Oslo.

Reform er enig i at det er et stort behov for å øke kunnskapsnivået om normkritisk pedagogikk, likestilling og mangfold i landets skoler og barnehager. Vi stiller oss også bak utvalgets forslag om å opprette et likestillingssekretariat. Reform er positive til å bidra inn i dette arbeidet, som ett av landets fire likestillingssentre.

Vi vil samtidig understreke viktigheten av at et likestillingssekretariat får et tydelig mandat, en avklart rolle opp mot resten av virkemiddelapparatet på likestillingsfeltet og de ulike forvaltningsnivåene i utdanningssektoren, og at dette må være et arbeid som det satses på over tid.

Det er ikke minst av avgjørende betydning at en slik satsing fullfinansieres. Det kan ikke være slik at midler som i dag går til likestillingssentrene drift (grunntilskuddet over statsbudsjettet), på noen måte blir avkortet eller båndlagt som følge av en opprettelse av et likestillingssekretariat der Reform og de andre likestillingssentrene gis en utøvende rolle.

Slik Likestillingssenteret har påpekt i sitt hørings svar, vil Reform også understreke at selv om fagfornyelsen fører til en styrking av likestilling, likeverd, kjønn og mangfold i skolens planverk, så trengs det fortsatt en tettere oppfølging på myndighetsnivå for at disse områdene i læreplanverket skal kunne implementeres i praksis. For å kunne realisere ambisjonene for likestilling som presenteres i plan- og lovverket, må sentrale myndigheter både spre kunnskap om likestillingsfeltet, og etterspørre et aktivt likestillingsarbeid.

En viktig intensjon ved etablering av et likestillingssekretariat må være en kortere vei til praksisfeltet, blant annet via samarbeid med regionale og lokale myndigheter og fagmiljøer, som igjen har kontakt og god kjennskap til den enkelte barnehage og skole. Vi støtter Likestillingssenteret, som slår fast at et likestillingssekretariat som får jobbe dedikert med likestilling i utdanningssektoren over tid, ikke vil føre til mer byråkrati. En slik satsing vil snarere kunne gi ringvirkninger som bidrar til at mer skjer i praksisfeltet.

Videre er vi enig med Likestillingssenteret når de i sitt hørings svar påpeker at et sekretariat som følger opp og koordinerer et langsiktig arbeid for likestilling i barnehage og grunntidning, vil være en tidlig innsats i å forebygge kjønnsdelte utdannings- og yrkesvalg. Arbeidet for at flere skal oppleve et større spekter av reelle valg for framtidige yrker og utdanninger, må begynne i barnehagen og fortsette i hele grunnopplæringen. Tiltak må ikke settes inn først når valgene skal tas eller er tatt, men ses i sammenheng med hvilket handlingsrom barn og unge opplever å ha gjennom hele oppveksten.

Vi vil understreke at dette er av særlig stor betydning for gutter i barnehage og skole, siden gutter i mindre grad enn jenter foretar kjønnsutradisjonelle utdannings- og yrkesvalg i senere i livet – i tillegg til at gutter også omfattes av færre stimulerende tiltak for å gjøre slike valg.

Andre forhold

Reform vil peke på noen områder utredningen og de foreslåtte tiltakene ikke berører i nevneverdig grad.

Betydningen av ulikebehandling i familiene

Et perspektiv som mer eller mindre er fraværende i utredningen, er i hvilken grad det offentlige tjenesteapparatet rettet mot familier favoriserer den ene av foreldrene (i regelen mor) og utelater den andre (i regelen far), og konsekvensene denne ulikebehandlingen har for barn og unge.

Forskning viser blant annet -

- at barnevernet i liten grad henvender seg til far.
- at helsestasjonene stort sett ikke har tilbud rettet mot far, verken når det gjelder barselgrupper, oppfølging av fødsels- og svangerskapsdepresjon eller annet.
- at barselomsorgen på sykehuset og ute i kommunene, samt svangerskapsomsorgen som helhet, nærmest utelukkende henvender seg til mor og barn som en dyade (enhet av to), i motsetning til familien som en triade (enhet av tre).
- at skoler og barnehager langt oftere kontakter mor når det er behov for å snakke med en forelder. Dette representerer en særlig stor utfordring der foreldrene er skilt, eller har gjennomgått samlivsbrudd.

Det er viktig å være bevisst på at det finnes en rekke institusjonaliserte praksiser som systematisk bidrar til å utelukke og fremmedgjøre fedre fra egne barn, og fra fullverdig deltakelse i familielivet. Dette utgjør etter Reformens syn en vesentlig likestillingsutfordring, også for barn og unge.

Et perspektiv på dette kan knyttes til opplevde rollemodeller i familien, i en situasjon der barna i overveiende grad observerer at mor er den som har, eller tar, det egentlige ansvaret for familieomsorgen. Et annet perspektiv kan knyttes til forventningene som stilles til unge gutter og menn om å ta ansvar for likestilling i familien og i samfunnet, samtidig som de stadig får bekreftet fedres de facto utenforskap i ansvaret for familien og omsorgen.

Reform mener det er en særlig grunn til å innrette tiltak mot tjenesteapparatet, der en slik forsømmelse av fedrene forekommer særlig hyppig, slik som i barnevernet, på helsestasjonene for barn fra 0-5 år, i svangerskapsomsorgen og i den kommunale barselomsorgen.

Strukturelle sammenhenger i den sosiale organiseringen av kjønn

Utvalget konkluderer blant annet med at både gutter og jenter utsettes for en stadig større påvirkning av seksualiserte framstillinger og usunne kroppsidealer gjennom

reklame, blant annet formidlet via sosiale medier. I utredningen trekker jenters mulighetsrom fram som mer utsatt enn gutters.

Reform ønsker å påpeke at den sosiale organiseringen av kjønn, som to gjensidig utelukkende størrelser, nettopp forutsetter at dersom jenters mulighetsrom lukkes eller begrenses, så vil det samme nødvendigvis være tilfelle for gutter. Sagt på en annen måte; hvis normene og forventningene knyttet til hva jenter kan og ikke kan være blir forsterket, så påvirker dette mulighetsrommet gutter har. Det er derfor nødvendig å se på normene knyttet til kjønn i sammenheng, og å unngå å rangere graden av utsatthet kjønnene imellom.

Voldsutsatthet

Et annet tema som i liten grad berøres i utredningen, er utsatthet for vold. Som Politidirektoratet påpeker i sitt høringssvar, har utvalget avgrenset sitt arbeid mot vold og overgrep, til tross for at (kjønnsbasert) vold både er et stort samfunnsproblem, og en likestillingsutfordring. Forskning slår blant annet fast at unge gutter er sterkt overrepresentert både som ofre og gjerningspersoner, når det dreier seg om blind vold og utelivsvold.

Sammenhengen mellom likestillingsutfordringer, kjønnsrollemønstre og risikofaktorer for kriminalitet er derfor relevant, spesielt fordi disse kjønnsforskjellene i både utsatthet og utøvelse av vold har vedvart – på tross av at likestillingen har utviklet seg i positiv retning på andre områder.

Forskning

Vi støtter Likestillingssenteret påpekning av at det trengs mer kunnskap om likestilling i oppveksten, og vi støtter tiltaket om et 10-årig forskningsprogram i Forskningsrådets regi. Vi vil understreke at et slikt forskningsprogram må ta utgangspunkt i et interseksjonelt perspektiv (kryssende diskrimineringsgrunnlag) på kjønn i oppveksten, slik utvalget også anbefaler. Utvalgets analyser i et kjønn+-perspektiv bærer imidlertid preg av et begrenset kunnskapsgrunnlag for å utdype betydningen av kjønn sett i relasjon til andre diskrimineringsgrunnlag. Utvalget viser forståelse for denne begrensningen, ved blant annet å vise til undersøkelser som bekrefter at gutter og jenter med nedsatt funksjonsevne først og fremst blir betraktet ut fra sin funksjonsnedsettelse, og ikke som gutt eller jente.

Oslo, 2. mars 2020

Are Saastad /s/
daglig leder

Danel Hammer
rådgiver/saksbehandler